

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀՈԳՅՈՂԿԱՐԱՆ Ա. Բ. Վ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՐԵՍԵ

Լ. ԲԵԿՆՈՎԱՆՓՅԱՆ

ԿԱՐԱԴՐԻՆԱՅԻ ԹՐԹՈՒՌԸ
ԵՆՎ,
ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱ ԴԵՄ

632.7

28976.

Բ-45

Բնօրինակներ, Է
Հարկային հարկ
արտերը հար

6711-1853

Լ. ԲԵԿՆՈՎՍԵՓՅԱՆ

✓

6327
F-45

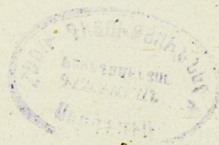
ԱՅՏԻՔՎԱՆ Է 1961 թ.

ԿԱՐԱԴՐԻՆԱՅԻ ԹՐԹՈՒՌԸ
ՅԵՎ
ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱ ԴԵՄ

100

A $\frac{I}{2713}$

—

ԳՅՈՒՂՆՐԱՏԻ ՏԳԱՐԱՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1988

632-7

28976.

Բ-45

Բնկիովսկայն, Լ:

Կարապետյան ԲԲԲ

սրբապետ Կր

674-1855

✓

L. ԲԵԿՆՈՎՍԵՓՅԱՆ

632.7
F-45

ԱՅՈՒԿՎԱՄ Է 1961 թ.

ԿԱՐԱԴՐԻՆԱՅԻ ԹՐԹՈՒՌԸ
ՅԵՎ,
ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱ ԴԵՄ

A 2713

—

ԳՅՈՒՂՆՐԱՍԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1988

ԳՅԻՂՆՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ ՅԵՐԵՎԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ 241
ԳԼԱՎԼԻՏ 43-01 ՏԻՐԱԺ 1000

ԿԱՐԱԴՐԻՆԱՅԻ ԹՐԹՈՒՌԸ ՅԵՎ ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱ ԴԵՄ

Հայաստանում կարադրինան, վորպես կուլտուրա-
կան բույսերի մնասատու, առաջին անգամ նկատվել է
1926 թ., յերբ մի շարք գյուղերում մեծ մնասներ պատ-

Նկար 1. Վնասված՝ ճակնդեղ

ճառեց բամբակինուն: Հետագայում նա նկատվեց նաև
մի շարք այլ կուլտուրաների վրա. ինչպես՝ բամբակի,
ճակնդեղի, կարտոֆելի, առվույտի (յոնջա), պամիդորի,
սոխի, առաջին չորս բույսերին կարադրինայի Թրթու-

ուր փնասում է կրծելով նրանց տերեւները, վորոնց վրա կլոր ծակեր է առաջացնում (նկար 1 և 2), առանց տերեւների յերակներին փնասելու:

Սոխի տերեւները կրծելով ծակեր են բաց անում ու

Նկար 2. Վնասված բամբակեծիմ

զարգացումը մեզ մոտ նկատվել է 1929 թ. Այդ ժամանակաշրջանում նա սովորաբար նկատվել է առվույտի վրա՝ ախալխի քանակությամբ, վոր լուրջ վտանգ չէր առաջանում:

ներս մշտնում: Պատիզորի վրա նրանք կրծում են և պտուղները կարագրինայի թըրթուրը իր շտեյն հասկում կրծում է տերեւի տակի յերեսից, առանց փնասելու վերի մասը:

1926 թ. վից հետո կարագրինայի մասա ա ա յ ա կ ա ն

Կարադրինան ապրում է հարավային Յեվրոպայում, Ռուսաստանի արևմտյան և հարավ արևմտյան նահանգներում, Անդրկովկասում, Թուրքեստանում, Ֆերգանում, Փոքր-Ասիայում, Յապոնիայում, Չինաստանում, Ամերիկայում, Յեգիպտոսում, Սուդանում, Հնդկաստանում և Կանարիան կղզիներում:

ԿԱՐԱԴՐԻՆԱՅԻ ՁՈՒՆ.—Կարադրինայի ձվիկը գնդակի ձև ունի Նոր ածած ձվիկի գույնը դեղնականաչավուն է, մեկ-յերկու որից հետո դառնում է դարչնագույն՝ իսկ Թրթուռի դուրս գալուց առաջ միանգամայն մուգ դույն է ստանում:

ԹՐԹՈՒՐԻ.—Հասունացած Թրթուռի յերկարությունը հասնում է մինչև 25 միլիմետրի, կամ 2 և կես

Նկար 3 a) Բրթու, 6) Բրթու, Ե) հարսնյակի բնակ. Դ) վնասված ապուլտ (ըստ Պրոտիկովի) բնական մեծությամբ:

Մանրամետրի, իսկ լայնությունը—3—4 միլիմետրի (տես. նկ. թ 3 6):

Մարմնի գույնը կանաչավուն է: Մարմնի յեր-

կարությամբ, — մեջքի ու կողքերի վրայից անցնում են մի շարք զուգահեռ մուգ գույնի նեղ գծեր: Այդ գծերի գույնի փոփոխություններից հաճախ փոխվում է նաև թրթուռի գույնը: Մարմնի վերին մասը ծածկված է համարյա աննկատելի մազիկներով: Թրթուռը 16 վոտանի յե:

ՀԱՐՍՆՅԱԿ. — Թրթուռը հարսնեկավորվելու համար մտնում է հողի ձեղքվածքների, կամ հողի կոշտերի տակ և այնտեղ շինում յերկարավուն-ձվաձև բնակ. (նկ. 3. B): Այդ բնակների մեջ թրթուռները վերափոխվում են հարսնյակներին: Վերջիններս շեկ գույնի յեն 10—13 մմ յերկարության, մարմնի վերջին մասում ունեն յերկու միմյանցից բաժան փշեր:

ԹԻԹԵՆԻ. — Բնակից դուրս գալու համար թիթեռը նրա վերևի մասից կլոր անցք է բացում: Թիթեռի լայնքը թևվերի բացված վիճակում 22—30 մմ. (նկ. 3. a), մարմնի յերկարությունը 11—13 մմ.: Նրա առաջին թևերը գորշ մոխրագուն են մուգ գծերով, — հողագույն կետերով, բաց-կարմրավուն յեղրազարդով, իսկ թևերի հիմքի մոտ կան նարնջագույն կլոր կետեր: Հետևի թևվերն արծաթագույն են: կարմրավուն փայլով, թևերի յեզրերը և յերակները մոխրագույն են: Առաջին թևերն ունեն մոխրագույն, իսկ հետևի թևերը սպիտակ-արծաթագույն յեղրազարդեր:

ԿԱՐԱՆԴՐԻՆԱՅԻ ԿՅԱՆՔԸ. — Ձվից դուրս գալուց հետո ջահել թրթուռներն ապրում են տերևի տակի յերեսի վրա, կրծում են նրա մակյերեկվույթը, առանց քնաս պատճառելու մյուս յերեսին: Հետագայում նրոնք անցնում են հարեվան մյուս բույսերի վրա և սկսում են ուտել նրա տերևները — բացելով կլոր ծակեր, ա-

ռանց ֆինասելու խոշոր յերակներին: Ծաղիկներ և կոկոններ լինելու դեպքում թրթուռները նրանց նույնպես չեն խնայում:

Գարնանը և ամառը թրթուռն ապրում 12—18 օր, հետո մտնում հողի մեջ, վորտեղ նրանք 1—2 սանտիմետր խորության անցք են բաց անում և նրա հատակին հողից շինում են բնակարաններ, ուր և վերափոխվում են հարսնյակներին: Գարնանը և ամառը հարսնյակներն ապրում են 7—12 օր, իսկ առունը մինչև 20 օր: Հետո թիթեռը դուրս է թռչում. թիթեռը հարսնյակից դուրս գալիս բնակից ազատվում է այն կտր անցքի միջով, վոր նա շինում է վերջինիս կտուրի վրա: Հարսնյակից դուրս գալուց անմիջապես հետո, թիթեռները նա ածում է տերեխի տակի յերեսի վրա, կուլտերով, մի քանի տասնյակ միասին: Ածած ձվերը նա ծածկում է բաց մոխրագույն աղվամազով: Յուրաքանչյուր եզ թիթեռ իր յերկշարթյա կյանքի տևողության ընթացքում ածում է 500—1000 ձվիկ: Մի քանի օրից հետո ածած այդ ձվիկներից դուրս են գալիս հասարակ աչքով հայրի տեսանելի թրթուռներ, վորոնք սկսում են տերեռներն ուտել վերն ասված ձևով: Կարադրինայի մի սերնդի (ձվիկից մինչև թիթեռը) զարգացման համար պահանջվում է 30—40 օր: Հայաստանի պայմաններում, կարադրինան ըստ յերեկվոյթին ունենում է առնվազը 4 սերունդ: Կուլտուրական բույսերի համար ամենից վտանգավորը 1—2 սերունդն է: Ըստ յերեկվոյթին կարադրինան ձմեռում է հարսնյակ վիճակում:

ԿԱՐԱՂՐԻՆԱՅԻ ԹՇՆԱՄԻՆՆԻԸ. — Կարադրինայի թրթուռը միջասնների աշխարհից ունի մի շարք թշնա-

միներ, վորոնցից ուշադրութեան առժամի յե հաբրո-
բրակոնը (նկ. 4): նա իր ձվածիքի մի քանի հարված-

Նկար 4. Հարբորակոն—կարադրիմայի
պարագիտը

կատարում են նույն ոգտակար գործը: Բացի միջատնե-
րից, կարադրիմայի թրթուռներին վոչնչացնում են նաև
շատ թռչուններ: Մեզ մոտ այդ ոգտակոր գործը գը-
լիավորապես կատարում են սարյակները:

ներով սպանում
ե կարադրիմայի
թրթուռին, վո-
րից հետո վեր-
ջինիս մարմնի
վրա ածում ե մի
քանի ձվիկներ:
7—10 որվա ըն-
թացքում նրա
ածած ձվիկներից
դուրս են գալիս
նոր հարբորա-
կոններ, վորոնք

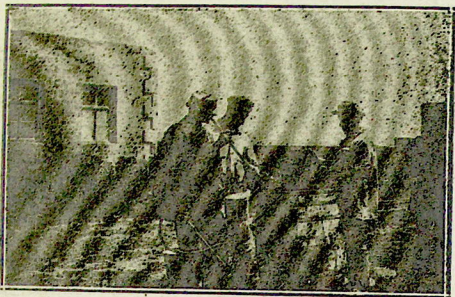
ԿԱՐԱԴՐԻՆԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԿՈՒԼՏՈՒՐ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.—Ամենից ա-
ռաջ բամբակի արտը գարնանից մինչև ցանելը պիտի
թողնել վորպես ցել և մուլխոտերը քաղհանել, վորը թի-
թեռներին հնարավորութիւնից կզրկի ձվիկներ դնելու
նրանց վրա:

Անհրաժեշտ ե նաև հողը հաճախ փխրացնել: Դրա
շնորհիվ վոչ միայն վոչնչանում են մուլխոտերն ու թր-
թուռները, այլ և հարսնյակները, մանավանդ, յերբ
փխրացնելուց հետո արտը ջրվում ե:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.—Կարադրինայի թրթու-
ռի դեմ կարելի չե պայքարել ինչպես թուլնի լուծույթ
սրահելով, նույնպես և փոշանման թուլներ փոշոտելով:

Վարակված դաշտը սրահելու համար փորձերով
մշակված և հետևյալ դեղատոմսը: Մի դույլ ջրին վեր-
ցնում են 30 գրամ փարիզյան կանաչ և 60 գրամ նոր այ-
րած կիր: Փարիզյան կանաչին անպայման պիտի նոր
այրած կիր խառնել, հակառակ դեպքում նա կայրի
բույսի տերևները: Փարիզյան կանաչը թունավոր և
նաև մարդու համար, հեղուկացնելու շատ զգուշ պիտի լի-

Նկար 5. Փարիզյան կանաչի լուծույթ պատրաստելն Ազատաշեն
կոլխոզում

նել: Խառնուրդը կազմելիս պիտի հիշել, վոր կանաչի
փոշին չնկնի ջրթունքների վրա, աչքերի և քթի մեջ,
ձեռքերը լվանալ սապոնով, մանավանդ ուտելուց առաջ:
Կշռած փարիզյան կանաչը թրջում են ամանի մեջ
քիչ քանակությամբ ջրով և խառնում են փայտե գը-

դալով: Հետո մի ուրիշ ամանի մեջ քիչ ջրով թրչում ու բացում են կիրը և աստիճանաբար այնքան ջուր ավելացնում, մինչև վոր ստացվում է կաթնանման կրաջուր: Պատրաստված թուլյնի լուծույթն ու կրաջուրը խառնում են իրար (նկ. 5), մաղով անցկացնում և ավելացնում այնքան ջուր, վոր ստացվում է մի լրիվ դուլյ լուծույթ, վորը և ածելով մի սրսկիչ ապրատի մեջ, սրսկում են վարակված դաշտը: (նկ 6): Այդ խառնուր-

Նկար 6. Բամբակեմու սրսկումը փարիզյան կանաչով

դը պիտի գործադրել նույն որն և յեթ: Լուծույթը սրսկում են հատուկ գործիքներով—վորոնք գործադրելուց հետո պիտի մաքուր լվանալ և արևի տակ չորացնել:

Մատղաշ բամբակենու վրա ապրող կարադրինայի թրթուռներին փարիզյան կանաչով թունավորել խորհուրդ չի տրվում, վորովհետև փոքր քանակով վերցված

Թույնը նրանց չի թունավորում, իսկ ընդունված, նորմալ չափով վերցված թույնը կարող է այրել մաղաճ բամբակենուն։ Այդ դեպքում առաջարկվում է մնասված բույսը փոշոտել փոշանման թույներով, որինակ մկնդեղային թթու-արճիճով (Չիպսինով) կամ մկնդեղային թթու-կալցիումով։

Փոշոտումը կատարում են հատուկ դործիքով-փոշոտիչներով։ (Նկ. 7)։

Նկար 7. Բամբակենու փոշոտելը

Մի հեկտարի վրա ծախսվում է 10—16 կիլոգրամ Չիպսին կամ կալցիում, նայած ցանքի հասակին, մնասատուներով վարակված լինելու չափին և այլն։

ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Բույսերը փասսատուններից բժշկելու համար գոյու-
թուն ունեն հատուկ գործիքներ—սրակիչներ և փոշո-
տիչներ:

ՄՐՍԿԻՉՆԵՐ

Սրակելու համար կան բազմաթիվ սխտեմի սրակիչ
ապարատներ: Այդ ապարատներից հեղուկը, նրանց
ծայրամասին ամրացրած սրակիչի միջոցով, համաչափ
դուրս և մղվում ջրի ամենամանր փոշիանման կաթիլ-
ներով և ծածկում և ամբողջ բույսը: Ամենից պարզ և
գնի տեսակետից ամենամատչելին—պարկանման ապար-
ատներն են:

ՊԱՐԿԱՆՄԱՆ «ՏՐԵՄԱՍ»-Ը—Վերմորելի տիպի ա-
պարատ և, պատրաստվում և կենինգրադում «Տրեմաս»
գործարանում: Այս ապարատից հեղուկը դուրս և մղ-
վում կողքից ձեռքի շարժիչով, աշխատանքի ընթաց-
քում: Հեղուկը դուրս և մղվում բավականին ուժեղ և
համաչափ կերպով: Սակայն սրա պակասությունն այն
է, վոր դրանով աշխատելիս պիտի մի ձեռքով անընդ-
հատ հեղուկը դուրս մղել, իսկ մյուս ձեռքով նրա
հոսանքը ուղղել դեպի բույսը:

Այս մեքենան մոտավորապես արժե 25 ռուբլի:

2. «ԱՎՏՈՄԱՔՍ» («Տրեմաս» գործարանի). Սրանց
միջից հեղուկը դուրս և շարժվում ողի ճնշման ազդեցու-
թյամբ, վոր և ապարատի մեջ մղվում և սրակելուց ա-
ռաջ այնպես, վոր սրակելու ժամանակ ապարատն ինքն

և անխատուժ (հեղուկը դուրս մղում), իսկ անխատեց-
նողը միայն ուղղություն է տալիս նրանից դուրս մղվող
հեղուկի փոշնման հոսանքին:

Մի անգամ լցրած ապարատով կարելի չէ սրակել
320 քառ. մետր:

Այս ապարատն արժե 40—45 ռուբլի:

ՓՈՇՈՏԻՉՆԵՐ

Այս ապարատները ծառայում են փոշիանման թույ-
ներով փոշոտելու բույսերն ու նրանց վրա ապրող
ֆլասատուններին: Չոր փոշոտման առավելությունն այն
է, վոր նա շուր չի պահանջում, մի հանգամանք, վոր
շատ կարևոր է մեր այն շրջանների համար, վորտեղ
շուր չկա:

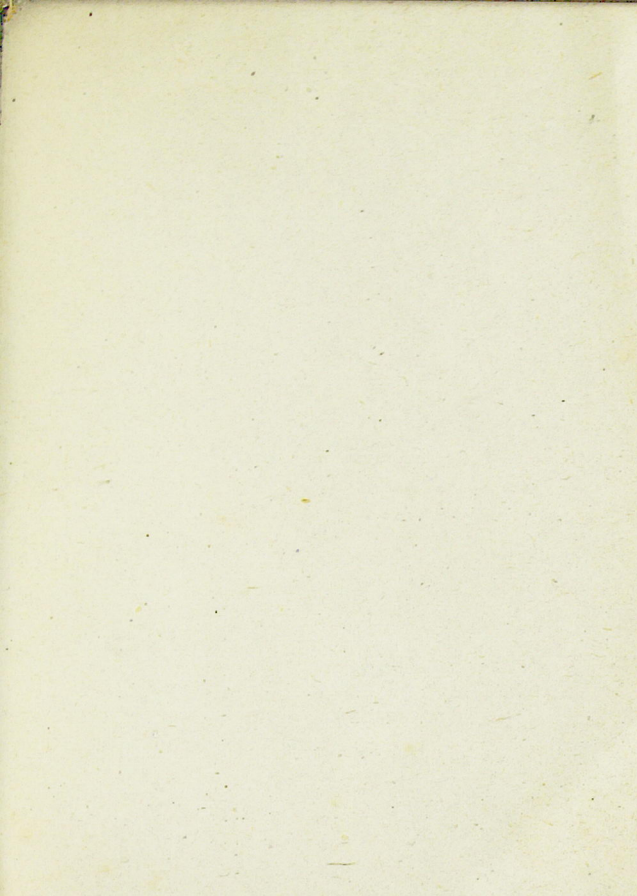
Փոշոտիչներից ամենից տարածվածներն են «Տիպ-
Տոպը»-ը: Վերջինս խորհրդային արտադրություն է
— «Տրեմաս» գործարանից: (Նկ. 7): Այս ապարատը դույ-
լանման մետաղյա մի ավազան է— մոտավորապես մի
դույլի տարողությամբ: Ավազանի վերևից ամրացված
է կանվի փուքս, վորն անխատեցվում է կողքից— ձեռքի
շարժիչով: Այդ շարժիչը շարժելիս փոշանման թույնը
ողի ճնշումից անցնում է ռետինե խողովակով, վորին
մխացրված է մի թիթեղյա խողովակ փոշոտիչ ծայրամա-
տով, վորն ապարատից դուրս մղվող թույնին տալիս է
անհրաժեշտ ուղղություն:

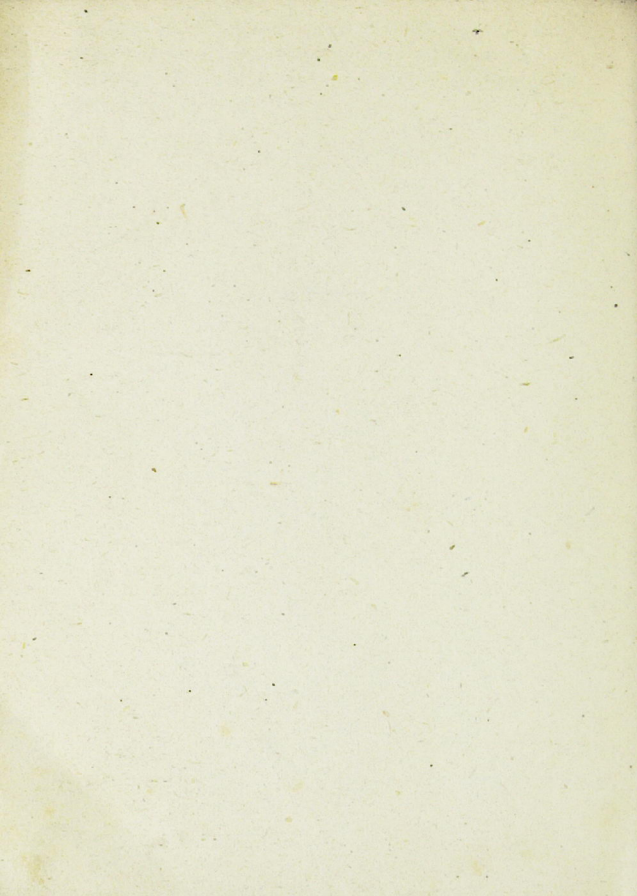
Այս ապարատն արժե 25—30 ռուբլի:

Գյուղատնտեսական ֆլասատուների դեմ պայքարը
պահանջում է հասարակական կազմակերպությունների-
լայն մասնակցությունը և ակտիվությունը: Մեծ անե-
լիքներ ունեն կատարելու կոմյերիտական գյուղական-
բլիթները, պաշր ավիաքիմի բլիթները, պիոներական և

առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, վերջինը ամեն-
որայն առաջատանքով, ոգնելով ՌԲՎ-ի տեղական կազմա-
կերպով շրջաններին, պետք է ապահովեն սոցիալիստա-
կան բերքը ֆասսատուններից:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. գրադ.

FL0037171

Գինը 30 կոպ.

A $\frac{I}{2713}$

ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ
1983 թ.
ԿՈՒՆ Արտ № 165

Ա. ԲԵՔՈՎՏԵՍՅԱՆ

Կարգիվա և Բորժբա ս կայ.